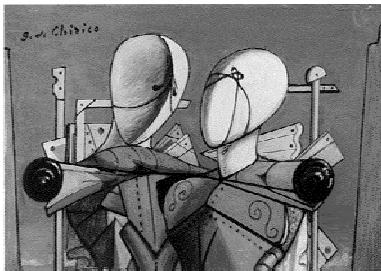

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

Giorgio de Chirico, Ettore e Andromaca, 1915-1925

Κωστής Σαγώνας <kostis@cs.ntua.gr>

Εισαγωγή: Σύγκριση μεταξύ γλωσσών

```
C: int f(char a, char b) {  
    return a == b;  
}
```

```
ML: - fun f(a, b) = (a = b);  
val f = fn : 'a * 'a -> bool
```

- Η συνάρτηση σε ML γράφεται πιο εύκολα: ο προγραμματιστής δε χρειάζεται να ορίσει τύπους
- Η συνάρτηση σε ML είναι πιο ευέλικτη: μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κάθε τύπο (που υποστηρίζει ισότητα)
- Συναρτήσεις σαν και τις παραπάνω, οι οποίες δουλεύουν για πολλούς τύπους, ονομάζονται **πολυμορφικές**

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

2

Περιεχόμενα

- Συμπερασμός τύπων (type inference)
 - Καλό παράδειγμα αλγόριθμου και εφαρμογής στατικής ανάλυσης προγραμμάτων
 - Θα δούμε τον αλγόριθμο σε κάποια παραδείγματα
- Υπερφόρτωση (overloading)
- Αυτόματη μετατροπή τύπων (type coercion)
- Πολυμορφισμός
 - Πολυμορφισμός έναντι υπερφόρτωσης
 - Υλοποίηση του πολυμορφισμού σε διαφορετικές γλώσσες
 - Παραμετρικός πολυμορφισμός (parametric polymorphism)
 - Πολυμορφισμός υποτύπων (subtype polymorphism)
- Ανακεφαλαίωση ορισμών

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

3

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

4

Συμπερασμός τύπων

Έλεγχος τύπων έναντι συμπερασμού τύπων

- Έλεγχος τύπων

```
int f(int x) { return x+1; };  
int g(int y) { return f(y+1)*2; };  
- Κοιτάμε στο σώμα κάθε συνάρτησης χρησιμοποιώντας τις δηλώσεις τύπων των μεταβλητών για τον έλεγχο συνέπειας τους
```
- Συμπερασμός τύπων

```
int f(int x) { return x+1; };  
int g(int y) { return f(y+1)*2; };  
- Κοιτάμε στον κώδικα ο οποίος δεν περιέχει πληροφορία τύπων και "μαντεύουμε" ποιοι τύποι θα έπρεπε να είχαν δηλωθεί ώστε το πρόγραμμα να είναι συνεπές ως προς τη χρήση των τύπων
```
- Η ML έχει σχεδιαστεί ώστε ο συμπερασμός τύπων να είναι βατός (tractable)

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

5

Χρησιμότητα

- Τύποι και έλεγχος τύπων
 - Τα συστήματα τύπων βελτιώνονται συνεχώς από την Algol 60 και έκτοτε
 - Οι τύποι έχουν αποδειχθεί σημαντικοί τόσο για τη μεταγλώττιση όσο και για την αξιοποίηση και ασφάλεια των προγραμμάτων
- Συμπερασμός τύπων
 - Θεωρείται ως μια από τις σημαντικότερες εξελίξεις των γλώσσών προγραμματισμού
 - Ο συμπερασμός τύπων της ML μας δίνει μια ιδέα του πως δουλεύουν πολλοί άλλοι αλγόριθμοι συμπερασμού τύπων αλλά και στατικής ανάλυσης προγραμμάτων

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

6

Συμπερασμός τύπων στην ML

- Παράδειγμα

```
- fun add2(x) = x+2;
val add2 = fn : int -> int
```

- Πως συμπεραίνουμε τον παραπάνω τύπο;

- Ο + έχει δύο τύπους: $\text{int} * \text{int} \rightarrow \text{int}$, $\text{real} * \text{real} \rightarrow \text{real}$
- Η σταθερά 2 έχει τύπο int
- Αυτό σημαίνει ότι χρησιμοποιούμε τον τύπο $\text{int} * \text{int} \rightarrow \text{int}$
- Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι $x : \text{int}$
- Επομένως η συνάρτηση add2 έχει τύπο $\text{int} \rightarrow \text{int}$

Οι υπερφορτωμένοι τελεστές και συναρτήσεις, όπως ο $+$ είναι σπάνιοι.

Τα περισσότερα σύμβολα στην ML έχουν μοναδικό τύπο.

Σε πολλές περιπτώσεις, ο μοναδικός αυτός τύπος είναι πολυμορφικός.

Μια διαφορετική παρουσίαση του συμπερασμού

- Παράδειγμα

Γράφος για $\lambda x. ((\text{plus } 2) x)$

```
- fun add2(x) = x+2;
val add2 = fn : int -> int
```

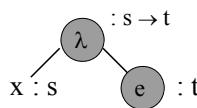
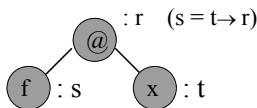
- Πως συμπεραίνεται ο τύπος;

Αναθέτουμε τύπους στα φύλλα

Προωθούμε τύπους στους εσωτερικούς κόμβους και γεννάμε περιορισμούς

Επιλύουμε μέσω αντικατάστασης (ενοποίησης)

Εφαρμογή και ορισμός συναρτήσεων

- Εφαρμογή συνάρτησης

- Η f έχει τύπο συνάρτησης πεδίο ορισμού \rightarrow πεδίο τιμών
- Το πεδίο ορισμού της f είναι ίδιο με τον τύπο του ορίσματος x
- Ο τύπος του αποτελέσματος f είναι ο τύπος της συνάρτησης

- Ορισμός συνάρτησης

- Ο τύπος της συνάρτησης είναι πεδίο ορισμού \rightarrow πεδίο τιμών
- Πεδίο ορισμού είναι ο τύπος της μεταβλητής x
- Πεδίο τιμών είναι ο τύπος του αποτελέσματος του σώματος e της συνάρτησης

Τύποι με μεταβλητές τύπων

- Παράδειγμα

```
- fun f(g) = g(2);
val f = fn : (int -> 'a) -> 'a
```

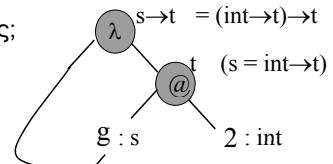
Γράφος για $\lambda g. (g 2)$

- Πως συμπεραίνεται ο τύπος;

Αναθέτουμε τύπους στα φύλλα

Προωθούμε τύπους στους εσωτερικούς κόμβους και γεννάμε περιορισμούς

Επιλύουμε μέσω αντικατάστασης (ενοποίησης)

Χρήση πολυμορφικών συναρτήσεων

- Συνάρτηση

```
- fun f(g) = g(2);
val f = fn : (int -> 'a) -> 'a
```

- Πιθανές χρήσεις

```
- fun add2(x) = x+2;
val add2 = fn : int -> int
- f(add2);
val it = 4 : int
```

```
- fun isEven(x) = (x div 2) = 0;
val add2 = fn : int -> bool
- f(isEven);
val it = true : bool
```

Αναγνώριση σφάλματος τύπων

- Έστω η συνάρτηση:

```
- fun f(g) = g(2);
val f = fn : (int -> 'a) -> 'a
```

- Λάθος χρήση:

```
- fun not(x) = if x then false else true;
val not = fn : bool -> bool
- f(not);
```

- Σφάλμα τύπου: δεν είναι δυνατόν ο τύπος $\text{bool} \rightarrow \text{bool}$ να είναι στιγμιότυπο του τύπου $\text{int} \rightarrow 'a$

Υπερφόρτωση (overloading)

- Μια συνάρτηση (ή ένας τελεστής) είναι **υπερφορτωμένη** όταν έχει τουλάχιστον δύο ορισμούς για διαφορετικούς τύπους ορισμάτων
- Πολλές γλώσσες έχουν υπερφορτωμένους τελεστές

ML: Pascal:
`val x = 1 + 2;
val y = 1.0 + 2.0;` `a := 1 + 2;
b := 1.0 + 2.0;
c := "hello " + "there";
d := ['a'..'d'] + ['f'];`

- Επίσης, κάποιες γλώσσες επιτρέπουν τον ορισμό νέων υπερφορτωμένων συναρτήσεων ή τελεστών

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

19

Προσθήκη σε ήδη υπερφορτωμένους τελεστές

- Κάποιες γλώσσες, όπως η C++, επιτρέπουν πρόσθετη υπερφόρτωση των ήδη υπερφορτωμένων τελεστών

```
class complex {  
    double rp, ip; // real part, imaginary part  
public:  
    complex(double r, double i) {rp=r; ip=i;}  
    friend complex operator+(complex, complex);  
    friend complex operator*(complex, complex);  
};  
  
void f(complex a, complex b, complex c) {  
    complex d = a + b * c;  
    ...  
}
```

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

20

Υπερφόρτωση τελεστών στη C++

- Η C++ επιτρέπει σχεδόν σε όλους τους τελεστές την υπερφόρτωση, συμπεριλαμβανομένων των:
 - Πιο συχνά χρησιμοποιούμενων τελεστών (+,-,*,/,%,&,|,~,!,=,<,>,+=,-=,=,*=,/=%=,^=,&=,|=,<<,>>,>>=,<<=,==,!<=<,>=,&&,| | ,+,--,->*,,)
 - Αποδεικτοδότησης (dereferencing) (*p και p->x)
 - Χρήσης δεικτών (a[i])
 - Κλήσης συνάρτησης (f(a,b,c))
 - Δέσμευσης και αποδέσμευσης μνήμης (new και delete)

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

21

Ορισμός υπερφορτωμένων συναρτήσεων

- Κάποιες γλώσσες, όπως η C++, επιτρέπουν την υπερφόρτωση των ονομάτων των συναρτήσεων

```
int square(int x) {  
    return x*x;  
}  
  
double square(double x) {  
    return x*x;  
}
```

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

22

Όμως η υπερφόρτωση εξαφανίζεται στη C++

```
int square_i(int x) {  
    return x*x;  
}  
  
double square_d(double x) {  
    return x*x;  
}  
  
void f() {  
    int a = square(3);  
    double b = square(3.0);  
}
```

Δίνουμε καινούργια (μοναδικά) ονόματα σε υπερφορτωμένους ορισμούς συναρτήσεων...

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

23

Εξαφάνιση υπερφόρτωσης στη C++

```
int square_i(int x) {  
    return x*x;  
}  
  
double square_d(double x) {  
    return x*x;  
}  
  
void f() {  
    int a = square_i(3);  
    double b = square_d(3.0);  
}
```

Και στη συνέχεια μετονομάζουμε τις κλήσεις (ανάλογα με τους τύπους των ορισμάτων τους)

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

24

Υλοποίηση υπερφόρτωσης στη C++

- Οι μεταγλωττιστές συνήθως υλοποιούν την υπερφόρτωση:
 - Δημιουργούν μονομορφικές συναρτήσεις, μια για κάθε ορισμό
 - Εφευρίσκουν ένα νέο όνομα για κάθε ορισμό το οποίο κωδικοποιεί την πληροφορία για τους τύπους
 - Κάθε κλήση χρησιμοποιεί το κατάλληλο όνομα ανάλογα με τους τύπους των παραμέτρων

```
C++: int shazam(int a, int b) {return a+b;}  
double shazam(double a, double b) {return a+b;}
```

Assembler:

```
shazam_Fii:  
    lda $30,-32($30)  
    .frame $15,32,$26,0  
    ...  
shazam_Fdd:  
    lda $30,-32($30)  
    .frame $15,32,$26,0  
    ...
```

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

25

Αυτόματος εξαναγκασμός τύπου (Coercion)

- Σε πολλές γλώσσες ο μεταγλωττιστής εξαναγκάζει την αυτόματη μετατροπή τύπου (coercion), ακόμα και σε περιπτώσεις που μετατροπές δεν είναι άμεσα δηλωμένες από τον προγραμματιστή

Δήλωση μετατροπής τύπου στη Java:

```
double x;  
x = (double) 2;
```

Coercion στη Java:

```
double x;  
x = 2;
```

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

26

Αυτόματη μετατροπή παραμέτρων

- Διαφορετικές γλώσσες υποστηρίζουν διαφορετικές μετατροπές σε διαφορετικές περιπτώσεις: σε αναθέσεις, σε δυαδικούς τελεστές, σε μοναδιαίους τελεστές, σε παραμέτρους, κ.λπ.
- Όταν μια γλώσσα υποστηρίζει αυτόματους εξαναγκασμούς μετατροπής τύπου σε παραμέτρους μιας κλήσης συνάρτησης (ή σε μια χρησιμοποίηση τελεστή), τότε η συνάρτηση (ή ο τελεστής) είναι **πολυμορφικός**

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

27

Παράδειγμα: Java

```
void f(double x) {  
    ...  
}  
  
f((byte) 1);  
f((short) 2);  
f('a');  
f(3);  
f(4L);  
f(5.6F);
```

Η συνάρτηση **f** μπορεί να κληθεί με κάθε τύπο παραμέτρου που μπορεί να μετατραπεί αυτόματα σε **double** στη Java

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

28

Ορισμός αυτόματων μετατροπών τύπων

- Οι γλώσσες ξοδεύουν μεγάλο μέρος του ορισμού τους στο να ορίσουν επακριβώς τους επιτρεπόμενους αυτόματους εξαναγκασμούς μετατροπής τύπου και το πως αυτοί λαμβάνουν χώρα
- Κάποιες γλώσσες, ειδικά παλιές γλώσσες όπως η Algol 68 και η PL/I, επιτρέπουν πολλές αυτόματες μετατροπές τύπων
- Κάποιες άλλες, όπως η ML, δεν επιτρέπουν καμία
- Οι περισσότερες, όπως η Java, είναι κάπου ενδιάμεσα

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

29

Παράδειγμα: Java

5.6.1 Unary Numeric Promotion

Some operators apply *unary numeric promotion* to a single operand, which must produce a value of a numeric type: If the operand is of compile-time type **byte**, **short**, or **char**, unary numeric promotion promotes it to a value of type **int** by a widening conversion (§5.1.2). Otherwise, a unary numeric operand remains as is and is not converted.

Unary numeric promotion is performed on expressions in the following situations: the dimension expression in array creations (§15.9); the index expression in array access expressions (§15.12); operands of the unary operators plus + (§15.14.3) and minus - (§15.14.4) ...

The Java Language Specification
James Gosling, Bill Joy, Guy Steele

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

30

Αυτόματες μετατροπές τύπων και υπερφόρτωση

- Η αυτόματη μετατροπή τύπων συνήθως έχει περίεργες αλληλεπιδράσεις με την υπερφόρτωση συναρτήσεων
 - Η υπερφόρτωση χρησιμοποιεί τους τύπους για την επιλογή του ορισμού που θα χρησιμοποιηθεί
 - Η αυτόματη μετατροπή τύπων χρησιμοποιεί τον ορισμό για να δει τι είδους μετατροπή θα πρέπει να γίνει

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

31

Παραδείγματα

- Έστω ότι, όπως στη C++, η γλώσσα επιτρέπει την αυτόματη μετατροπή `char` σε `int` ή σε `double`
- Ποια `square` καλείται σε μια κλήση `square('a')`;

```
int square(int x) { double square(double x) {    return x*x;    return x*x; }}
```
- Έστω ότι, όπως στη C++, η γλώσσα επιτρέπει την αυτόματη μετατροπή `char` σε `int`
- Ποια `f` καλείται σε μια κλήση `f('a', 'b')`;

```
void f(int x, char y) { void f(char x, int y) {    ...    ... }}
```

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

32

Πολυμορφισμός

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

33

Παραμετρικός πολυμορφισμός

- Μια συνάρτηση είναι **παραμετρικά πολυμορφική** εάν έχει τύπο που περιέχει μία ή περισσότερες μεταβλητές τύπου
- Ένας τύπος με μεταβλητές τύπων είναι ένας **πολυτύπος**
- Παραμετρικός πολυμορφισμός συναντιέται σε γλώσσες όπως η ML, η C++ και η Ada

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

34

Παράδειγμα: C++ Function Templates

```
template<class X> X max(X a, X b) {
    return a>b ? a : b;
}

void g(int a, int b, char c, char d) {
    int m1 = max(a,b);
    char m2 = max(c,d);
}
```

Ο τελεστής σύγκρισης > μπορεί να είναι υπερφορτωμένος, οπότε η μεταβλητή τύπου X δεν περιορίζεται μόνο σε τύπους για τους οποίους ο τελεστής > είναι προκαθορισμένος.

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

35

Παράδειγμα: Συναρτήσεις σε ML

```
- fun identity x = x;
val identity = fn : 'a -> 'a
- identity 3;
val it = 3 : int
- identity "hello";
val it = "hello" : string
- fun reverse x =
=   if null x then nil
=   else (reverse (tl x)) @ [(hd x)];
val reverse = fn : 'a list -> 'a list
```

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

36

Υλοποίηση παραμετρικού πολυμορφισμού

- Το ένα άκρο: πολλά αντίγραφα
 - Δημιουργείται ένα σύνολο από μονομορφικές συναρτήσεις, μία για κάθε πιθανό στιγμιότυπο των μεταβλητών τύπου
 - Κάθε υλοποίηση είναι ένα αντίγραφο
 - Αλλά μπορεί να βελτιστοποιηθεί/προσαρμοστεί στο συγκεκριμένο τύπο
- Το άλλο άκρο: ή ίδια υλοποίηση
 - Δημιουργείται μία μόνο υλοποίηση και χρησιμοποιείται για όλες τις κλήσεις (αληθινός καθολικός πολυμορφισμός)
 - Δε μπορεί να βελτιστοποιηθεί για χρήση συγκεκριμένων τύπων
- Βεβαίως υπάρχουν και πολλές ενδιάμεσες υλοποιήσεις

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

37

Πολυμορφισμός υποτύπων

- Μια συνάρτηση (ή ένας τελεστής) είναι **πολυμορφική ως προς υποτύπους** εάν κάποια από τις παραμέτρους τύπων της έχει υποτύπους
- Είναι σημαντική πηγή πολυμορφισμού σε γλώσσες με πλούσια δομή υποτύπων
- Τέτοιες είναι οι περισσότερες αντικειμενοστρεφείς γλώσσες προγραμματισμού (π.χ. η Java)

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

38

Παράδειγμα: Pascal

```
type
  Day = (Mon, Tue, Wed, Thu, Fri, Sat, Sun);
  Weekday = Mon..Fri;

function nextDay(D: Day): Day;
begin
  if D=Sun then nextDay := Mon else nextDay := D+1
end;

procedure p(D: Day; W: Weekday);
begin
  D := nextDay(D);
  D := nextDay(W)
end;
```

Πολυμορφισμός υποτύπων: η συνάρτηση **nextDay** μπορεί να κληθεί με μια παράμετρο υποτύπου

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

39

Παράδειγμα: Java

```
class Car {
  void brake() { ... }
}

class ManualCar extends Car
{
  void clutch() { ... }
}

void g(Car z) {
  z.brake();
}

void f(Car x, ManualCar y) {
  g(x);
  g(y);
}
```

Υποτύπος της κλάσης **Car** είναι η **ManualCar**

Η συνάρτηση **g** έχει έναν απεριόριστο αριθμό τύπων—έναν για κάθε κλάση που είναι μια υποκλάση της κλάσης **Car**. Λέμε ότι αυτός είναι πολυμορφισμός υποτύπων

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

40

Ορισμοί

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

41

Πολυμορφισμός

- Είδαμε 4 τύπους πολυμορφικών συναρτήσεων
- Υπάρχουν και άλλες χρήσεις του πολυμορφισμού
 - Πολυμορφισμός μεταβλητών, κλάσεων, πακέτων, συναρτήσεων
 - Είναι άλλο ένα όνομα για κλήση μεθόδους κατά το χρόνο εκτέλεσης: όταν μια κλήση **x.f()** μπορεί να καλέσει διαφορετικές μεθόδους ανάλογα με την κλάση του αντικειμένου **x** κατά το χρόνο εκτέλεσης
- Ορισμός που καλύπτει όλες τις χρήσεις:

• Μια συνάρτηση (ή ένας τελεστής) είναι **πολυμορφική** εάν έχει τουλάχιστον δύο πιθανούς τύπους

- Λέμε ότι έχει **περιστασιακό πολυμορφισμό** (*ad hoc polymorphism*) εάν έχει τουλάχιστον δύο αλλά πεπερασμένο πλήθος πιθανών τύπων
- Λέμε ότι έχει **καθολικό πολυμορφισμό** (*universal polymorphism*) εάν έχει άπειρο πλήθος πιθανών τύπων

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

42

Υπερφόρτωση

- Περιστασιακός πολυμορφισμός (ad hoc polymorphism)
- Κάθε διαφορετικός τύπος πρέπει να έχει το δικό του ορισμό
- Αλλά οι ορισμοί αυτοί είναι πεπερασμένοι σε ένα πεπερασμένο πρόγραμμα

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

43

Αυτόματη μετατροπή τύπων παραμέτρων

- Περιστασιακός πολυμορφισμός (ad hoc polymorphism)
- Όσοι υπάρχουν πεπερασμένοι διαφορετικοί τύποι, υπάρχουν πεπερασμένοι το πλήθος διαφορετικοί τρόποι που μπορεί να γίνει η αυτόματη μετατροπή τύπων των παραμέτρων

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

44

Παραμετρικός πολυμορφισμός

- Καθολικός πολυμορφισμός
- Τουλάχιστον όσο το πλήθος των πιθανών τιμών των μεταβλητών τύπων είναι άπειρο

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

45

Πολυμορφισμός υποτύπων

- Καθολικός πολυμορφισμός
- Όσο δεν υπάρχει κάποιο όριο στο πλήθος των διαφορετικών υποτύπων που μπορεί να δηλωθούν για κάποιο συγκεκριμένο τύπο
- Συνηθισμένος σε αντικειμενοστρεφείς γλώσσες προγραμματισμού, όπως η Java

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

46

Συμπερασματικά

- Συμπερασμός τύπων
 - Προσπαθεί να εξάγει τον καλύτερο τύπο για κάθε έκφραση, με βάση πληροφορία για (κάποια από) τα σύμβολα της έκφρασης
- Πολυμορφισμός
 - Όταν κάποια συνάρτηση ή αλγόριθμος μπορεί να δουλέψει σε πολλούς τύπους δεδομένων
- Υπερφόρτωση (overloading)
 - Όταν σύμβολα έχουν πολλαπλές χρήσεις οι οποίες επιλύονται στο χρόνο μεταγλώττισης (compile time)

Συμπερασμός Τύπων και Πολυμορφισμός

47